

L.S.

Uit een recente correspondentie met een collega:

Soms wordt je wakker met een prangende vraag, zo ook deze ochtend:

“Is het de bedoeling van de psychoanalyticus om te genezen of is de therapie gericht op helderheid creëren in de besluitvorming van de patiënt?”

Uitgaande van deze laatste gedachte kun je misschien wel meewerken aan een versterking van de abnormaliteit in welke vorm dan ook. Waar ik me zorgen om maak is dat het roer zo vaak omgegooid wordt en de therapie van vandaag haaks kan staan op bijvoorbeeld een therapie van een eerder tijdvak.

Reactie van T.I. Oei: Beste Collega, Hartelijk dank. Inderdaad, het kan elk ogenblik anders zijn, want de psychoanalyse probeert door de vrije associaties van de patiënt te komen tot diens/dier meest geheime en onbewuste gedachten/impulsen/neigingen/wensen/verlangens, zodat de patiënt zelf kan beoordelen wat, hoe, waar, wel of niet te handelen. De grootst mogelijke vrijheid, daar gaat het om. U vertelde mij eerder over de grootst mogelijke vrijheid van de filosoof. Ik heb die mooie vergelijking meegenomen (zie mijn volgende snippet). Dit geldt dus ook voor de psychoanalyse.

Verschenen in: *Mededelingenblad van de Nederlandse Vereniging voor Psychoanalyse*, 2012, 27, 5, p. 116-117

Ook onliners behoeven uitleg

T.I. Oei

‘Maar wat Wittgenstein wel op het populaire niveau – en ik bedoel daar in het geheel niets denigrerends mee – te bieden heeft, is een diep geworteld wantrouwen ten opzichte van algemene waarheden en banaliteiten. Hij was uitermate sceptisch ingesteld. Daarom voelde hij niets voor, om maar iets te noemen, nationalistische bewegingen of voor de gedachte dat hij een Oostenrijker was en geen Engelsman. Hij had een intense en zuivere wilshouding, hij nam de dingen aandachtig, nauwgezet en direct waar zodat hij ze los kon zien van de verbale mist die ze omgeeft. Hij maakte ruzie met Russell in zijn correspondentie, en het is interessant te weten dat ook D.H. Lawrence in een briefwisseling met Russell ruziede. Beiden had het gevoel dat er iets inauthentiek in Russell was: hij was hen te vlot, hij beschikte over een

aantal formules en antwoorden.¹ Voor de ware kunstenaar daarentegen heeft elk afzonderlijk ding zijn eigen belangrijkheid en betekenis, voor hem bestaat er geen formule die de vorm aanneemt van “alle vrouwen, alle Duitsers, enzovoort, zijn zus of zo”. Wittgenstein haatte dit soort uitspraken. Hij was de filosoof van het afzonderlijke, en kan in dat opzicht vergeleken worden met een kunstenaar als Paul Klee.² Die aandacht voor elk ding kan men met vrucht van Wittgenstein opsteken – niet alleen van hem natuurlijk, ook van sommige begenadigde dichters, musici en schilders. Ik acht deze “boodschap” buitengemeen kostbaar in een wereld, waarin de mensen niet langer denken, lezen, horen en voelen, maar voortdurend bestormd worden door massa’s impulsen, die buiten hen worden geproduceerd.

Wittgenstein was een waarachtig *Mensch*.³

‘(...) álles heeft een filosofisch aspect. De filosofische daad is niet een kwestie van het kunnen oplossen van duistere, diepzinnige epistemologische problemen, het is een kwestie van zichzelf te begrijpen.’

‘(...) Nooit hield hij zedepreken, hij wilde alleen het voorbeeld geven. De huisknecht van zijn zuster, Heinrich Postel, die bevriend raakte met Wittgenstein, vroeg hem eens wat hij moest doen om de wereld te verbeteren. “Herr Postel,” zei Wittgenstein, “besseren Sie sich selbst, Sie können nicht mehr tun”.’⁴

Dit gezegd zijnde, lijkt de opvatting van Wittgenstein om je als individu met je eigenheid op(en) te stellen, - waar en hoe ook in het openbaar, - een zekere ‘boodschap’ voor de huidige tijd, waarin oneliners de overhand lijken te hebben in het dagelijkse debat in de politiek, de maatschappij, de wetenschap en de religie. Toch hebben zijn adepten vele oneliners van Wittgensteins werk gedestilleerd, bijvoorbeeld.⁵

¹ Bertrand Russell was een Britse vrijdenker, groot filosoof/logicus, Nobelprijswinnaar, de derde Earl Russell, die Wittgenstein in Engeland introduceerde als zijn PhD student. Iemand die veel moet hebben geleden in zijn leven. Een van de zaken die hem tegenhielden van een benoeming als professor in New York was zijn liberale houding ten aanzien van seksualiteit. Albert Einstein nam het voor hem op door te menen dat ‘Great spirits have always encountered violent opposition from mediocre minds...’

D.H. Lawrence, de schrijversnaam van *David Herbert Richards Lawrence*, (Eastwood (Nottinghamshire), 11 september 1885 - Vence (Frankrijk), 2 maart 1930) was een Engelse romanschrijver. Daarnaast schreef hij essays, gedichten, verhalen, reisverslagen, toneelstukken, literaire kritieken en maakte hij vertalingen. Ook heeft hij een tijdlang lesgegeven.

² Paul Klee (Münchenbuchsee, 18 december 1879 – Muralto, 29 juni 1940) is een Duits/Zwitserse kunstschilder die figuratieve schilderijen maakte met een uitgebalanceerde kleurtechniek. Zijn werk behoort tot de moderne kunst.

³ Max Black: In: F. Boenders (ed.), *Over Wittgenstein gesproken*, Het Wereldvenster, Baarn, 1978, p. 62. Mensch (Yiddish: מענטש *mentsh*, from German: *Mensch*, ‘human being’) means ‘a person of integrity and honor’. The opposite of a ‘mensch’ is an ‘unmensch’ (meaning: an utterly unlikeable or unfriendly person). According to Leo Rosten, the Yiddish maven and author of *The Joys of Yiddish*, ‘mensch’ is ‘someone to admire and emulate, someone of noble character. The key to being “a real mensch” is nothing less than character, rectitude, dignity, a sense of what is right, responsible, decorous.’ The term is used as a high compliment, expressing the rarity and value of that individual’s qualities. Zie Wikipedia.

⁴ Allan Janik, *Ibid.*, p. 26, resp. Adolf Hübner, *Ibid.* p. 26.

⁵ Read more: http://www.brainyquote.com/quotes/authors/l/ludwig_wittgenstein.html#ixzz1jYI737K9

‘A confession has to be part of your new life.’

‘An inner process stands in need of outward criteria.’

‘Death is not an event in life: we do not live to experience death. If we take eternity to mean not infinite temporal duration but timelessness, then eternal life belongs to those who live in the present.’

De vraag is of hij er wel gelukkig mee zou zijn geweest dat dit is gebeurd. Ik vrees van niet. Een goed opgeleid persoon zal in het debat het kaf van het koren kunnen onderscheiden, maar *common people* lijken zich aan te passen aan dit soort ongenueanceerde uitdrukkingen en verschijnselen, (dan wel er afhankelijk van zijn) - en dat is al gauw een lijden aan kritiekloosheid en zich tevreden stellen met platitudes. Wat zouden wij als academici er tegenover kunnen stellen? Misschien de helderheid en duidelijkheid in onze wijze van argumenteren. Maar ook het voorbeeld uitstralen van een dusdanig menselijk leven, dat zulks kan worden gedeeld met iedere burger. Een levenswijze die als zodanig zich niet hoeft te schamen voor welk gedrag dan ook.⁶

Reactie van een collega/academicus:

‘Wat een heerlijk artikeltje!

Filosofie wordt gezien als wetenschap, dat is toch vreemd. Filosofie is niet te vatten in een theorie, als je dat zou doen is het per onmiddellijk geen filosofie meer.

Ik zie het meer als een methode om allerlei theorieën/wetenschappen/ideeën bespreekbaar te maken en tegelijkertijd van alle kanten te bekijken. Een middel om in alle vrijheid tot de kern te komen.

Dat kan van dag tot dag of zelfs van uur tot uur veranderen omdat de omstandigheden ook veranderen.

⁶ Dit betekent bijvoorbeeld dat je je als Mensch/burger gevoelig kunt identificeren met een voetbalclub als Ajax, maar dat je je zou kunnen schamen voor het destructieve gedrag van hooligans van Ajax, en daar gewag van maken.

Een Schotse vriend, filosoof, heeft ooit tegen me gezegd: “Ga nooit filosofie studeren want dan help je de ware filosoof die in ieder mens huist om zeep”.

Filosofie is eerder een vrijheid van denken, los van iedere vorm van theorie of wetenschap.’